پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد در دانشجویان بر اساس عوامل خطرساز و محافظت‌کننده

معصومه بهبودی [1]، محسن احمدی طهور سلطانی [2]

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: هدف از انجام پژوهش حاضر پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد بر اساس عوامل خطرساز و محافظت‌کننده مصرف مواد در دانشجویان بود.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری عبارت بود از کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحد رودهن که تعداد ۳۱۰ نفر از آن‌ها (۱۶۵ پسر و ۱۴۵ دختر) به شیوه نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب، و به پرسش‌نامه عوامل خطرساز و محافظت‌کننده پاسخ دادند. داده‌ها با روش‌های آماری ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون با استفاده از نرم‌افزار SPSS.18 تحلیل شدند.

یافته‌ها: از بین عوامل محافظت‌کننده خودپنداره و جرأت‌مندی با تمایل به مصرف رابطه منفی معنی‌دار داشتند ($p<۰/۰۰۱$) و از بین عوامل خطرساز هیجان خواهی، نگرش نسبت به مواد، تعارضات خانوادگی، دسترسی‌پذیری و بی‌نظمی محیطی رابطه مثبت با تمایل به مصرف مواد رابطه مثبت داشتند. نتایج تحلیل رگرسون نشان داد که خودپنداره و نگرش نسبت به مصرف مواد قادر هستند سهم معنی‌داری از واریانس تمایل به مصرف مواد را تبیین کنند. هم‌چنین بین تمایل به مصرف مواد در دختران و پسران تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: پژوهش حاضر بر نقش عوامل درون‌فردی، بین‌فردی و اجتماعی محیطی در این زمینه تأکید کرد. از نتایج این پژوهش می‌توان جهت تهیه پکیج‌های آموزشی در زمینه پیشگیری از سوء مصرف مواد استفاده نمود.

واژه‌های کلیدی: تمایل به مصرف مواد، عوامل خطرساز، عوامل محافظت‌کننده

ارجاع: بهبودی معصومه، احمدی طهور سلطانی محسن. **پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد در دانشجویان بر اساس عوامل خطرساز و محافظت‌کننده**. مجله تحقیقات علوم رفتاری ۱۳۹۴؛ ۱۳(۱): ۹۹-۸۹

دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۰۶/۲۳ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۲۲

۱. استادیار، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، تهران، ایران

۲. استادیار، گروه روان‌شناسی بالینی دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران،ایران (نویسنده مسؤول)

Email:mahmadi_1362@yahoo.com

مقدمه

اعتیاد و سوءمصرف مواد را باید یکی از بارزترین مشکلات زیستی – روانی – اجتماعی (Bio-Psycho-Social) دانست (۲-۱) که می‌تواند به راحتی بنیان زندگی فردی، خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی یک فرد و جامعه را سست نموده و در معرض فروپاشی قرار دهد. امروزه در سبب‌شناسی سوءمصرف مواد، رویکرد های چندعاملی (multifactor approaches) و علی-تعاملی (interactive causal) به جای رویکردهای سنتی تک‌عاملی مورد توجه قرار گرفته‌اند، که برای تبیین کامل‌تر سوءمصرف مواد عوامل مختلف را همزمان در نظر می‌گیرند. پیامد این بررسی‌ها، شناسایی مجموعه‌ای از عوال خطر و محافظت‌کننده است، که به ترتیب احتمال مصرف مواد را افزایش و کاهش می‌دهند (۴-۳).

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

علی‌رغم این که انتظار می‌رود تحصیلات دانشگاهی به دلیل افزایش سطح آگاهی، توان فکری و موقعیت اجتماعی از عوامل پیشگیری‌کننده در برابر آسیب‌هایی از قبیل سوءمصرف مواد عمل کند ولی متأسفانه آمارها از گسترش روزافزون مصرف و سوءمصرف مواد در بین جوانان دانشجو حکایت می‌کنند به عنوان مثال Rupp و Lisa (۵) گزارش کردند که ۶۱ درصد از دانش‌آموزان سیگار، ۸۰ درصد الکل و ۵۴ درصد داروهای غیرقانونی مصرف می‌کنند و این ارقام در میان دانشجویان بیشتر نیز می‌شود . Johnston ، Omalley و Bachman (۶) در بررسی شیوع مصرف مواد در دانشجویان آمریکایی دریافتند که ۸۲/۴ درصد دانشجویان ، الکل و ۶ /۴۳ درصد سیگار مصرف می‌کنند. پژوهش Slutski (۷) نشان داد که ۱۸ درصد از دانشجویان دانشگاه‌های آمریکا و ۱۵ درصد از افراد غیردانشجو دچار مصرف الکل هستند. Di Pietro (۸) به بررسی فاکتورهای مرتبط با مصرف حلال و حشیش در دانشجویان پزشکی پرداخت. وی در این پژوهش بر روی نمونه‌ای به حجم ۴۵۶ دانشجوی پزشکی به این نتایج رسید که در میان این دانشجویان، بعد از الکل، تنباکو، حشیش و حلال، بیش‌ترین فراوانی را داروهای روان‌گردان دارند. در واقع این داروها از جمله داروهایی بودند که در این پژوهش بیشتر مورد تحلیل قرار گرفتند.

در ایران رضوانیان (۹) به منظور بررسی الگوهای اجتماعی مصرف مواد در دانشجویان دختر دانشکده‌های دانشگاه تهران پژوهشی انجام داد. نمونهٔ این پژوهش ۴۷۰ نفر دانشجو بود که این نتایج به دست آمد: ۳۲/۲ درصد سابقه مصرف سیگار داشتند، ۸/۳ درصد سابقه مصرف الکل و ۱۵/۳ درصد نیز سابقه مصرف مواد را داشتند، در بین انواع دارو تنها مصرف داروهای آرام‌بخش، خواب‌آور و محرک ذکر شده بود. بیش‌ترین فراوانی مصرف سیگار و الکل- مواد، در بین دانشکده‌های مختلف مربوط به دانشکده هنر بود که ۵۲/۵ درصد برای سیگار، ۲۱/۳ درصد الکل، ۲۶/۲ درصد برای داروها بود. بیشترین انگیزه مصرف الکل- مواد تسکین دردهای جسمی (۳۲/۵ درصد)، اضطراب (۳۱/۲ درصد) و کنجکاوی (۲۴/۲ درصد) ذکر شده است. بین قومیت‌های مختلف، در بین کردها، ترکمن‌ها مصرف الکل- مواد دیده نشده است. ضرابی و همکاران (۱۰) در پژوهشی تحت عنوان شیوع‌شناسی مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه گیلان به نتایج زیر دست یافتند: مصرف سیگار با ۲۶/۳۹ درصد، الکل با ۱۷ درصد و مخدرها با ۳/۸۶ درصد، بالاترین فراوانی را دارا هستند.

بررسی کردمیرزا و همکاران (۱۱) بر روی دانشجویان رشته‌های پزشکی، فنی و مهندسی، هنر و علوم انسانی در سطح دانشگاه‌های تهران نشان می‌دهد که ۱۶/۳ درصد دانشجویان رشته‌های هنر، ۸/۸۵ درصد دانشجویان رشته‌های علوم انسانی، ۶ درصد دانشجویان فنی و مهندسی و ۵ درصد دانشجویان رشته پزشکی به مصرف مواد اذعان کرده‌اند. آمارهای به‌دست آمده از بررسی‌هایی که در ۱۵ دانشگاه علوم پزشکی کشور در مورد شیوع مصرف مواد انجام شد نشان می‌دهد که سابقه‌ی مصرف سیگار ۱۷/۳ تا ۳۱/۵ درصد و مصرف فعلی آن ۱۴/۲ تا ۲۰ درصد بوده است (۱۲).

آمارهای فوق‌الذکرضرورت و فوریت پرداختن جدی به مسأله مصرف مواد در بین جوانان و به ویژه جوانان دانشجو و برنامه‌ریزی‌های لازم برای پیشگیری، مقابله و درمان سوء مصرف مواد و عوامل مرتبط با آن را دو چندان می‌کند. از آن‌جایی که پیشگیری همیشه بهتر از درمان بوده است و مخارج کمتری برای فرد و جامعه در بر دارد شناسایی عواملی که در شروع مصرف مواد نقش مهمی ایفا می‌کند از اهمیت بالایی برخوردار است، از جمله این عوامل، عوامل خطرساز و محافظت‌کننده مصرف مواد می‌باشند. پژوهش‌های مختلف سه دسته از عوامل خطرزا و محافظت‌کننده اجتماعی- محیطی، درون‌فردی و بین‌فردی را شناسایی کرده‌اند(۱۳). در خصوص عوامل اجتماعی- محیطی، پژوهش‌ها در برخی از کشورها نشان‌دهنده رابطه سوء مصرف مواد با درآمد به صورت U می‌باشد، بدین معنی که در بین قشر فقیر جامعه بالا و در بین قشر متوسط پایین و در قشر مرفه جامعه بیشتر است (۱)، یافته‌های محمدخانی (۱۴)نشان داد که بی‌نظمی

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

اجتماعی به‌طور مستقیم با سوءمصرف مواد مرتبط است. در دسترس بودن مواد مخدر، کشمکش و ناسازگاری میان پدر و مادر و مصرف مواد به وسیله آنان از دیگرعوامل خطر اجتماعی- محیطی مرتبط با مصرف مواد می‌باشند (۱۵). در خصوص عوامل فردی می‌توان به سن اشاره کرد. آمارها نشان می‌دهد سن شروع اعتیاد بین سنین ۲۰-۱۶ سالگی و طیف سنی در معرض خطر را جوانان ۳۱-۱۸ سال تشکیل می‌دهند (۱۲). عزت نفس پایین و نبود حمایت اجتماعی (۱۶) نیز از دیگر عوامل خطر فردی می‌باشند، می‌توان گفت که عزت نفس پایین و خودپنداره ضعیف یکی از عوامل مهم در رفتارهای مجرمانه و بزهکانه می‌باشد و خودپنداره منفی در گرایش جوانان به اعتیاد مؤثر است (۱۷). هم‌چنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که نگرش منفی با سوء مصرف مواد رابطه منفی دارد و بالعکس (۱۸). از دیگر عوامل فردی مؤثر در مصرف مواد می‌توان به هیجان‌خواهی اشاره کرد (۱۹). از بین عوامل خطرزای میان‌فردی می‌توان به سابقه اعتیاد در خانواده (۲۰)، و سبک‌های دلبستگی (۲۱) اشاره کرد. در مورد عوامل خطر و محافظت‌کننده سوءمصرف مواد در ایران، پژوهش‌هایی صورت گرفته است (به عنوان مثال ۲۲ و ۲۳)، اما هیچ یک از پژوهش‌های یاد شده به بررس عوامل تأثیرگذار در تمایل به مصرف مواد در دانشجویان پرداخته نشده است، از آن‌جایی که با تعیین عوامل تأثیرگذار در تمایل مصرف دانشجویان به مواد می‌توان مبادرت به پیشگیری اولیه در مصرف مواد نمود، این پژوهش در صدد است به بررسی این موضوع بپردازد که آیا عوامل تأثیرگذار در مصرف مواد که در بالا به آن‌ها اشاره شد ازجمله خودپنداره، جرأت‌مندی، نگرش به مصرف مواد، هیجان‌خواهی، تعارضات خانوادگی و دسترسی‌پذیری که طبق پژوهش‌های ذکر شده در بالا با مصرف مواد در ارتباط هستند می‌توانند تمایل به مصرف مواد را پیش‌بینی کنند یا خیر؟

مواد و روش‌ها

این پژوهش از حیث هدف یک پژوهش بنیادی و از نظر روش یک پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن تشکیل می‌داد. حجم نمونهٔ این پژوهش ۳۹۰ نفر بود که به شیوهٔ تصادفی طبقه‌ای نسبتی (دانشگاه، دانشکده، گروه، رشته، سال ورود) از دانشکده‌های مختلف انتخاب شدند. نحوه اجرای پژوهش به این صورت بود که با کسب مجوز از هر یک از دانشگاه‌های مربوطه و انتخاب تصادفی کلاس‌ها و جلب رضایت اساتید محترم پرسش‌نامه‌ها در بین دانشجویانی که مایل به پاسخ دادن بودند توزیع می‌شد و توضیحات لازم در خصوص پر کردن صحیح پرسش‌نامه‌ها و محرمانه ماندن اطلاعات به آن‌ها داده می‌شد لازم به توضیح است که از بین ۳۹۰ پرسش‌نامه توزیع شده در نهایت ۳۱۰ پرسش‌نامه که به طور کامل پاسخ داده شده بودند برای تحلیل انتخاب شدند. از جمله ملاک‌های ورود به پژوهش که می‌توانست بر روی نتایج تأثیر بگذارد و کنترل شدند عبارت بودند از عدم سابقه سوءمصرف مواد در اعضای خانواده، در قید حیاط بودن والدین و عدم وجود سابق طلاق در خانواده و از ملاک‌های خروج پژوهش نیز سابقه وجود بیماری یا مشکل روانی و جسمانی آزمودنی‌ها، سابقه افت تحصیلی و مشروط شدن بود. علیرغم ملاک‌های ورود و خروج تعیین شده متغیرهای مداخله‌گر دیگری نیز می‌توانست روی نتایج تأثیرگذار باشد که سعی شده با انتخاب تصادفی دقیق تأثیر آن‌ها را به حداقل کاهش دهیم. جهت تحلیل داده‌های پژوهش نیز از نرم‌افزار آماری SPSS.18 استفاده شد.

ابزار

پرسش‌نامه عوامل خطر و محافظت‌کننده (Risk and protective factors inventory) (۱۴): این پرسش‌نامه یک ابزار غربالگری است که به منظور ارزیابی عوامل خطرساز و حفاظت‌کننده مصرف سیگار، مشروبات الکلی و سایر مواد در نوجوانان ۱۳- ۱۸ سال توسط محمدخانی(۲۳) تهیه و هنجاریابی شده است. نسخه اولیه پرسش‌نامه عوامل خطرساز و حفاظت‌کننده دارای ۱۲۵ گویه و ۲۳ خرده مقیاس بود. با این حال، بر اساس تحلیل مجدد داده‌های اولیه و نتایج تحلیل عاملی پرسش‌نامه در جمعیت در معرض خطر، تعداد گویه‌های پرسش‌نامه به ۱۱۰ گویه و ۱۸ خرده مقیاس تقلیل یافت که

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

متغیرهای مرتبط با مصرف مواد را در چهار حیطه فردی، خانوادگی، مدرسه‌ای و اجتماعی مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در پژوهش حاضر از فرم ۱۱۰ سؤالی پرسش‌نامه استفاده می‌شود. ضریب اعتبار این پرسش‌نامه در پژوهش محمد خانی ۰/۸۷ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز ضریب همسانی درونی این مقیاس به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمد. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر به علت طولانی بودن مقایس از ۱۰ مقیاس از ۱۸ مقیاس پرسش‌نامه عوامل خطرساز و محافظت‌کننده استفاده شد.

یافته‌ها

از مجموع ۳۱۰ نفری که به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند ۱۴۵ نفر زن و ۱۶۴ نفر مرد بودند، میانگین سنی زنان شرکت‌کننده ۲۰/۸۳ و انحراف استاندارد ۱/۷۱ و میانگین سنی مردان ۲۱/۲۹ با انحراف استاندارد ۱/۸۱ و میانگین کلی سن شرکت‌کنندگان ۲۱/۱ با انحراف استاندارد ۱/۷۳ بود. ۱۴۸ نفر دانشجوی دانشکده فنی مهندسی(۴۲ زن و ۱۰۶ مرد)، ۶۴ نفر دانشجوی علوم پایه (۳۹ زن و ۲۵ مرد) و ۹۷ نفر دانشجوی دانشکده علوم انسانی (۶۴ زن و ۳۳ مرد) بودند. بیشتر شرکت‌کنندگان را دانشجویان مقطع کارشناسی تشکیل می‌دادند یعنی ۲۶۴ نفر (۱۲۲ زن و ۱۴۲ مرد)، ۲۳ نفر در مقطع دکتری (۱۵ نفر زن و ۸ مرد)، ۱۸ نفر ارشد (۴ زن و ۱۴ مرد)، دو نفر کاردانی و ۲ نفر نیز مقطع تحصیلی خود را مشخص نکرده بودند.

همان‌طور که نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد از بین عوامل محافظت‌کننده خودپنداره و جرأت‌مندی با تمایل به مصرف مواد رابطه منفی معنی‌دار دارند. ولی کلیه عوامل خطر (هیجان‌خواهی، تعارضات خانوادگی، دسترسی‌پذیری و بی‌نظمی محیط) با تمایل به مصرف رابطه مثبت معنی‌دار دارند.

در ادامه جهت تعیین سهم هر یک از عوامل خطر ساز و محافظت کننده تمایل به مصرف مواد از آزمون تحلیل رگرسیون به روش اینتر استفاده شد، در ابتدا آزمون تحلیل رگرسیون جهت تعیین سهم متغیرهای محافظت کننده استفاده شد، بر اساس این نتایج میزان F مشاهده شده معنی‌دار است ($P \leq ۰/۰۱$) و۳٪ واریانس مربوط به تمایل به مصرف مواد، توسط عوامل محافظت‌کننده (خودکنترلی، جرأت‌مندی و خودکنترلی تبیین می‌شود ($R2 = ۰/۰۳۵$) با توجه به معنی‌دار بودن رگرسیون تمایل به مصرف مواد بر اساس عوامل محافظت‌کننده ضرایب مربوط به معادله پیش‌بینی در جدول ۳ ارایه گردیده است.

ضرایب رگرسیون هر یک از سه متغیر پیش‌بین نشان می‌دهند که تنها خود پنداره ($P \leq ۰/۰۱$) می‌تواند در حضور دو متغیر دیگر واریانس متغیر تمایل به مصرف مواد را تبیین کنند. ضریب تأثیر خودپنداره ($B = ۰/۷۰$) با توجه به آمارهٔ t نشان می‌دهد که خود پنداره با اطمینان ۰/۹۹ می‌تواند تغییرات مربوط به تمایل به مصرف مواد را پیش‌بینی کند.

بر اساس نتایج جدول ۴ میزان F مشاهده شده معنی‌دار است ($P \leq ۰/۰۰۱$) و ۱۸ درصد واریانس مربوط به تمایل به مصرف مواد، توسط عوامل خطرساز (نگرش نسبت به مواد، هیجان‌خواهی، تعارضات خانوادگی، دسترسی‌پذیری) تبیین می‌شود ($R^2 = ۰/۱۸۲$) با توجه به معنی‌دار بودن رگرسیون تمایل به مصرف مواد بر اساس عوامل خطر ساز ضرایب مربوط به معادله پیش‌بینی در جدول ۵ ارایه گردیده است.

هر یک از ضرایب رگرسیون هر یک از چهار متغیر پیش‌بین نشان می‌دهند که تنها نگرش نسبت به مواد ($P \leq ۰/۰۱$) می‌تواند در حضور سه متغیر دیگر واریانس متغیر تمایل به مصرف مواد را تبیین کنند. ضریب تأثیر نگرش مثبت به مواد ($B = ۰/۴۷$) با توجه به آمارهٔ t نشان می‌دهد که نگرش نسبت به مواد با اطمینان ۰/۹۹ می‌تواند تغییرات مربوط به تمایل به مصرف مواد را پیش‌بینی کند. هر چند که ضرایب همبستگی بین سه متغیر دیگر با تمایل به مصرف نسبتا بالا هست ولی در معادله رگرسیون و در حضور متغیر نگرش نسبت به مواد قادر نیستند سهم معنی‌داری از واریانس تمایل به مواد را پیش‌بینی کنند.

نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه میانگین نمرات تمایل به مصرف در دانشجویان دختر و پسر همانطور که در جدول ۶

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

آمده است حاکی از تفاوت معنی‌دار میانگین نمرات دو گروه می‌باشد (t=۲/۸۴ ،df=۳۰۳ ،p<۰/۰۰۵).

جدول ۱. همبستگی تمایل به مصرف مواد با محافظت‌کننده و عوامل خطر

	عوامل محافظت کننده	تمایل به مصرف مواد	عوامل خطر ساز	تمایل به مصرف مواد
متغیر	خودپنداره	-۰/۶۱**	هیجان خواهی	۰/۳۳**
	جرات مندی	-۰/۲۱**	نگرش نسبت به مواد	۰/۳۸**
	خود کنترلی	-۰/۰۷	تعارضات خانوادگی	۰/۲۴**
	پیوند با خانواده	-۰/۰۹	دسترس پذیری	۰/۳۷**
	نظارت خانواده	-۰/۰۸	بی نظمی محیط	۰/۲۱**

p<۰/۰۱** ،p<۰/۰۵ *

جدول ۲. خلاصه تحلیل رگرسیون تمایل به مصرف مواد بر اساس عوامل محافظت‌کننده

منبع واریانس	مجموع مجذورات	Df	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	R	R2	SE
رگرسیون	۱۰۶۲/۴۸	۳	۳۵۴/۱۶	۳/۴۱	۰/۰۱۸	۰/۱۸۸	۰/۰۳۵	۱۰/۱۸
باقیمانده	۲۹۱۲۶/۵۱	۲۸۱	۱۰۳/۶۵					
کل	۳۰۱۸۸/۹۹	۲۸۴						

جدول ۳. ضرایب معادله پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد با استفاده از خودپنداره، جرأت‌مندی و خودکنترلی

مدل	ضرایب	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد	T	معنی‌داری
مقدار ثابت	۱۹/۴۷	۶/۰۸		۳/۲۰	۰/۰۲
خودپنداره	-۰/۷۰	۰/۲۵۶	-۰/۱۷۰	-۲/۷۳	۰/۰۰۷
جرأت‌مندی	-۰/۰۰۵	۰/۱۴۷	-۰/۰۰۲	-۰/۰۳۴	۰/۹۷۳
خودکنترلی	۰/۲۷۵	۰/۱۹۱	۰/۰۸۵	۱/۴۳	۰/۱۵۲

جدول ۴. خلاصه تحلیل رگرسیون تمایل به مصرف مواد بر اساس عوامل خطر ساز

منبع واریانس	مجموع مجذورات	Df	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	R	R^2	SE
رگرسیون	۵۷۱۴/۶۸	۴	۱۴۲۸/۶۷	۱۵/۶۳	۰/۰۰۰	۰/۴۲۷	۰/۱۸۲	۹/۵۶
باقیمانده	۲۵۶۸۴/۵۷	۲۸۱	۹۱/۴۰					
کل	۳۱۳۹۹/۲۵	۲۸۵						

جدول۵. ضرایب معادله پیش بینی تمایل به مصرف مواد با استفاده از نگرش نسبت به مواد، هیجان خواهی، تعارضات خانوادگی و دسترسی پذیری

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

مدل	ضرایب	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد	T	معنی‌داری
مقدار ثابت	۴۳/۹۷	۴/۱۵		۱۰/۵۸	۰/۰۰
نگرش نسبت به مواد	۰/۴۷	۰/۰۸۹	-۰/۳۴۱	-۵/۳۳	۰/۰۰۰
هیجان خواهی	۰/۲۳۹	۰/۱۵۳	-۰/۰۹۲	۱/۵۶۴	۰/۱۱۹
تعارضات خانوادگی	۰/۲۴۴	۰/۲۳۹	۰/۰۶۸	۱/۰۲۴	۰/۳۰۷
دسترسی‌پذیری	۰/۰۹۱	۰/۱۷۸	۰/۰۳۴	۰/۵۱۳	۰/۶۰۸

جدول ۶. نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه تمایل به مصرف مواد در دانشجویان دختر و پسر

شاخص‌ها گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	T	df	Sig
دختر	۱۴۱	۱۳/۰۲	۹/۲۶	۲/۸۴	۳۰۳	۰/۰۰۵
پسر	۱۶۴	۱۶/۳۲	۱۰/۷۸			

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر عبارت از پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد در دانشجویان بر اساس عوامل خطرساز و محافظت‌کننده بود. نتایج پژوهش نشان داد بین خودپنداره و جرأت‌مندی به عنوان عوامل محافظت‌کننده با تمایل به مصرف مواد رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. این یافته بر اساس نظریه تحقیر خود، قابل تبیین است. این نظریه، عامل اصلی در سوء مصرف مواد را به عزت نفس عمومی فرد مربوط می‌داند. قرار داشتن مکرر در معرض ارزیابی‌های منفی و انتقادات دیگران باعث افت عزت نفس، تحقیر خود و احساس عدم کفایت در برخی صفات مورد پذیرش می‌شود. این امر می‌تواند زمینه ارتباط نوجوان با آن دسته از همسالان منحرفی شود که احساس ارزش خود را در وی تقویت می‌کنند (۱۹). بنابراین هر چه که خودپنداره افراد بالاتر باشد احتمال تمایل به مصرف مواد در آن‌ها با توجه به توضیحات بالا کمتر خواهد شد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که خودپنداره به عنوان مهم‌ترین عامل محافظت‌کننده مصرف مواد می‌باشد.

هم‌چنین بین نگرش نسبت به مواد، هیجان‌خواهی، تعارضات خانوادگی، دسترسی‌پذیری و بی‌نظمی محیطی به عنوان عوامل خطرساز با تمایل به مصرف مواد رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد.

از جمله عوامل خطر در حیطه فردی، داشتن نگرش مثبت به مواد است. بر اساس مطالعات انجام شده، بین نگرش‌ها و باورهای خاص در مورد مصرف مواد و شروع مصرف مواد رابطه وجود دارد. افرادی که نگرش مثبت به مصرف دارند، بیشتر به مصرف آزمایشی می‌پردازند. در واقع، نگرش‌های مثبت درباره مواد، تسهیل‌کننده زمان شروع مصرف مواد هستند (۱۹، ۱۴).

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که یکی از عوامل مهم در آسیب‌پذیری نسبت به سوءمصرف و وابستگی به مواد و الکل، سطح هیجان خواهی بالا است (۲۶-۲۴) . افراد هیجان‌خواه به دلیل سطح اضطراب پایین و تحریک‌پذیری و تکانشگری بالا در هنگام برخورد با محرک‌هایی مانند مواد افیونی، خطرات آن را کمتر پیش‌بینی کرده و بیشتر به سمت گرایش به مصرف مواد تمایل پیدا می‌کنند (۲۷). به نظر می‌رسد هیجان‌خواهی دانشجویان همانگونه که Bancroft و همکاران (۲۸) تصریح می‌کنند، از یک طرف خطرپذیری در جهت کسب لذت در دانشجویان را افزایش می‌دهد، به گونه‌ای که آن‌ها در جهت کسب لذت و رفع یک‌نواختی

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

مشروب یا مواد مصرف می‌کنند یا سایر رفتارهای پرخطر را انجام می‌دهند و از سوی دیگر، آن‌ها خطرات و پیامدهای منفی این‌گونه رفتارها را برای خود کم و ناچیز و خیلی پایین‌تر از میزان واقعی آن ارزیابی می‌کنند؛ مثلا آن‌ها به رغم مصرف گاه‌گاهی مشروب یا مواد مخدر یا درگیرشدن در رفتارهای پرخطر جنسی، پیامدها و خطرات آن را برای خود ناچیز قلمداد کرده و با افکاری غیرمنطقی نظیر «با مصرف تفریحی که معتاد نمی‌شوم» یا «حالا مصرف می‌کنیم تا بعد چه شود...» خود را در برابر این خطرات قوی و مصون می‌پندارند.

تعارضات خانوادگی از همبسته‌های مثبت تمایل به مصرف مواد است. پژوهش‌های بسیاری از این یافته حمایت می‌کنند که روابط مطلوب اعضای خانواده، حمایت‌های عاطفی والدین و دینداری و نگرش مذهبی خانواده از عوامل محافظت‌کننده در مقابل گرایش فرزندان به سمت مصرف مواد می‌باشد (۲۰). در پژوهشی خوشابی، مرادی و حبیبی (۱۸) نشان دادند که بین جو خانوادگی و مصرف مواد مخدر به وسیله پدر و مادر تفاوت معنی‌دار وجود دارد. داشتن خانواده‌ی سالم و همبسته باعث ارضای نیازهای مختلف فرد در کودکی شده و مهارت‌های گوناگونی را که برای برقراری روابط سالم بین فردی و اجتماعی لازم است می‌آموزند. Knyazev (۲۹) در پژوهش خود دریافت دارابودن ارتباط خوب با پدر و مادر یکی از مهم‌ترین عوامل محافظت‌کننده در گرایش به سوءمصرف مواد است. Beyer و همکاران (۱۵) جو نامناسب حاکم بر فضای خانواده را از عوامل خطرساز در مصرف مواد در فرزندان می‌دانند.

دسترسی آسان به مواد در محیط اجتماعی در افزایش خطر مصرف مواد نقش مهمی دارد. طبق تحقیقات انجام شده، در مدارسی که کودکان فکر می‌کنند مواد مخدر به راحتی در دسترس است، با وجود کنترل سایر عوامل، سوء مصرف مواد مخدر بیشتر است. از سوی دیگر نایاب بودن و یا گران بودن مواد و داشتن خدمات حمایتی نیز در کمک به افراد جهت اجتناب از مواد مخدر مؤثر بوده‌اند (۱). نتایج تحلیل رگرسیون به روش گام به گام حاکی از این بود که نگرش نسبت به مواد از بین عوامل خطرساز مصرف مواد توان پیش‌بینی‌کنندگی بالاتری نسبت به سایر متغیرها دارد.

از دیگر نتایج پژوهش حاضر این بود که بین تمایل به مصرف مواد در دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری وجود دارد به عبارتی پسران تمایل بیشتری به مصرف مواد دارند تا دختران. نتایج اکثر پژوهش‌ها نشان داده است که دختران نسبت به پسران نگرش منفی‌تری نسبت به مصرف مواد دارند و پسران بیشتر از دختران در معرض خطر مصرف مواد قرار دارند (۳۱-۳۰).

در تبیین این موضوع محمدی (۳۲) نشان داد که دختران بیشتر از پسران مصرف مواد را عملی نادرست تلقی می‌کنند. البته پژوهش‌های اخیر نشان داده است که میزان مصرف مواد در میان زنان نیز افزایش قابل توجهی داشته و در برخی پژوهش‌ها با میزان مصرف مواد در مردان تفاوت معنی‌داری ندارد (۳۴-۳۳).

به طور کلی به نظر می‌رسد عوامل خطر به طور افزایشی عمل می‌کنند، به این معنی که هر چه تعداد این عوامل بیشتر باشد، احتمال آسیب‌پذیری نیز بیشتر است و هر چه تعداد عوامل محافظت‌کننده بیشتر باشد، احتمال خطر کاهش می‌یابد. اقدامات Newcomb (۳۵) این اصل محوری را روشن کرد که با افزایش تعداد عوامل خطر، احتمال مصرف مواد بیشتر می‌شود ولی این افزایش تحت‌تأثیر ماهیت عوامل خطر قرار ندارد بلکه ترکیب عوامل خطر در مقابل تعداد عوامل خطر در درجه دوم اهمیت قرار دارد. در مورد عوامل محافظت‌کننده، این رابطه معکوس است یعنی هر چه فرد در معرض عوامل محافظت‌کننده‌ی بیشتری قرار گیرد، احتمال مصرف مواد در او کمتر می‌شود.

از جمله نقاط قوت پژوهش حاضر این بود که بر خلاف پژوهش‌های پیشین که به شناسایی عوامل تأثیرگذار در مصرف مواد در افراد معتاد پرداخته‌اند پژوهش حاضر به پیش‌بینی تمایل به مصرف به کمک عوامل خطرساز و

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

محافظت‌کننده روی دانشجویانی که هیچ‌گونه ماده‌ای مصرف نکرده‌اند متمرکز شده است.

علیرغم تلاش‌هایی که در مورد سبب‌شناسی مصرف مواد صورت گرفته است، باید متذکر شد افرادی که دچار سوءمصرف مواد هستند در یک الگوی خاص روانی و اجتماعی قرار نمی‌گیرند بلکه این پدیده ماحصل تعامل عوامل مختلف و متعدد است، از این رو هر یک از نظریه‌هایی که در این باره مطرح شده‌اند تنها بخشی از این پدیده را مورد بررسی قرار داده‌اند. بنابراین از جمله مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که پژوهشگران نتوانسته اند کلیه عوامل خطرساز دخیل در مصرف مواد را یک جا در پژوهش مورد بررسی قرار دهند، از طرفی با تغییرات و تحولات سریع اجتماعی که امروزه در همه جوامع در حال وقوع می‌باشد و ورود مواد مخدر صنعتی و ... عوامل خطرساز و محافظت‌کننده نیز ممکن است از نسلی به نسل دیگر متفاوت باشند، لذا پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران در آینده تمرکز خود را متوجه این تغییرات کنند و به خوبی عوامل خطر و محافظت‌کننده جدید را شناسایی کنند و بر اساس نتایج تحقیقات خود اقدامات پیشگیرانه روزآمدی در جهت محافظت از نوجوانان و جوانان در برابر پدیده شوم اعتیاد تدوین و اجرا کنند. نبود امکان گرفتن آزمایش اعتیاد از آزمودنی‌ها برای بررسی درستی موارد گزارش شده و گزارش نشده اعتیاد، نبود منابع اطلاعاتی چندگانه مانند پرسش از دوستان و پدر و مادر آزمودنی‌ها برای بررسی اعتبار موارد خودگزارشی مصرف کردن یا نکردن مواد، زیاد بودن تعداد پرسش‌نامه‌ها و نبود امکان بررسی وضعیت خانوادگی آزمودنی‌ها به صورت دقیق‌تر و گسترده‌تر از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌باشد.

همان‌طور که نتایج نشان داد هیجان خواهی، بی‌نظمی محیطی و دسترسی‌پذیری از جمله مهم‌ترین عوامل خطرزای مصرف مواد می‌باشند. بر این اساس نتایج مطالعه حاضر به طور مشخص بر تدوین برنامه‌هایی نظیر فعالیت‌های جذاب فراغتی، ورزشی، علمی و فرهنگی در سطح دانشگاه جهت ارضاء میل هیجان‌خواهی دانشجویان و غلبه بر بی‌نظمی محیطی حاکم بر جو بسیاری از دانشگاه جهت ایجاد اوقات مفرح برای دانشجویان تأکید می‌کند.

از محدودیت‌های دیگر این پژوهش این بود که صرفا روی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن صورت گرفته است. با توجه به تعدد دانشگاه‌های موجود در کشور (آزاد، پیام نور، علمی کاربردی، غیر انتفاعی و ...) پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران بعدی در انجام پژوهش‌های خود به این مسأله نیز توجه داشته باشند.

از مجموعه عوامل پیشگیری‌کننده عامل نگرش منفی نسبت به مواد در معادلات رگرسیون وارد شد. این به این معنی است که ایجاد نگرش منفی نسبت به مواد در نوجوانان و جوانان می‌تواند از عوامل مؤثر در پیشگیری از گرایش به تجربه مواد عمل نماید. به نظر می‌رسد بهترین اقدام در این خصوص اطلاع رسانی و آموزش در خصوص ویژگی‌های مواد و تبعات مصرف آنها است، به این معنی که اگر ما به کودکان و نوجوانان و دانشجویان خود مواد مختلف را معرفی نموده و آن‌ها را با عوارض منفی متعدد آن‌ها آشنا نماییم گامی بسیار مهم در جهت پیشگیری از معضل وابستگی به مواد برداشته‌ایم.

علیرغم برخی دیدگاه‌های مطرح شده در رسانه‌ها که سعی در کم اهمیت دانستن عامل در دسترس بودن مواد در گرایش جوانان به مصرف مواد دارند، نتایج پژوهش نشان داد که بین دسترسی‌پذیری مواد و تمایل به مصرف آن رابطه مثبت وجود دارد. بنابراین می‌توان این عامل را یکی از عوامل مهم در پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد دانست. این یافته می‌تواند این مسأله را به مسؤولین امر گوشزد نماید که لازم است مبارزه گسترده‌ای در خصوص ورود و توزیع مواد مختلف تدارک دیده شود.

همچنین یافته‌ها حاکی از این بود که بین هیجان‌خواهی و مصرف مواد رابطه مثبت وجود دارد. یافته‌های پژوهش حاکی از این بود که مصرف مواد، اغلب در قالب فعالیت‌های تفریحی و به همراه دوستان صورت می‌پذیرد. از سوی دیگر مشخص شد که فعالیت‌های آموزشی و مذهبی در نقطه مقابل این

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

عوامل به عنوان یکی از عوامل پیشگیری‌کننده محسوب می‌شوند. بنابراین به نظر می‌رسد عدم وجود یا کمبود فعالیت‌های مناسب تفریحی می‌تواند در گرایش به مصرف مواد به عنوان یک تفریح مؤثر باشد. پس مسؤولین باید به این نکته توجه داشته باشند که برنامه‌ریزی و تدارک فعالیت‌های متنوع و مناسب و مطلوب برای جوانان، به ویژه جوانان دانشجو می‌تواند از عوامل مؤثر در پیشگیری از گرایش به تجربه و مصرف مواد باشد.

نتایج همچنین نشان داد که وجود تعارضات خانوادگی یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم تمایل به مصرف مواد می‌باشد. پیوند خانوادگی سنگ بنای روابط میان پدر و مادر و کودکان است و می‌تواند به وسیله آموزش مهارت‌های حمایتی به پدر و مادر، ارتباط پدر و مادر–کودک و درگیری بیشتر پدر و مادر بهبود یابد. نظارت و سرپرستی پدر و مادر، که عامل اساسی در پیشگیری از سوء مصرف مواد می‌باشد، مهارتی است که با آموزش نقش‌گذاری، راهبردهایی برای کنترل فعالیت‌ها، ارج نهادن به رفتارهای مناسب و ثبات در مقررات حاکم بر خانواده تقویت می‌شود (۲۸).

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن که حمایت‌های لازم مالی جهت انجام این پژوهش را فراهم آوردند تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

References

1. Robinson T E, Berridge KC. Addiction. Annual Review of Psychology 2003; 54: 25-53.
2. Goldstein RZ, Volkow ND. During addiction and its underlying neurobiological basics. American Journal of Psychiatry 2002; 159: 1642-52.
3. Pandina R. Risk and protective factor models in adolescent drug use: Putting them to work for prevention. Procceeding of the National Conference on Drug Abuse Prevention Research: Presentations, NIH Pub. No. 98-4293, 17-26; 1998.
4. Turbin MS, Jessor R, Costa FM, Dong Q, Zhang H, Wang C. Protective and risk factors in health-enhancing behavior among adolescents in China and the United States: Does social context matter? Health Psychology 2006; 25(4): 445-54.
5. Rupp P, Lisa L. Handbook of preventing interventions for Adolescents. New York: John Wiley; 2004.
6. Johnston LD, O'Malley DM, Bachman JG. National survey of results on drug use from the Monitoring the future study, 1975- 1994. Rockville, MD: V. S. Department of Health & Human Services; 2000.
7. Slutske WS. Alcohol use disorders among U. S college students and their non college peers. Archive of General Psychiatry 2005; 62(3): 321-7.
8. Di Pietro MC. Factors associated with the use of solvents and cannabis by medical students. Addictive Behaviors 2007; 32(8): 1740-4.
9. Rezvanian E. Investigation social patterns of substance use among female students at Tehran University faculties. [Unpublished Medical Thesis]. Tehran, Iran: Tehran University of Medical Sciences; 1998. [In Persian].
10. Zarrabi H, Najafi K, Kafi M, and Shirazi M. Substance Use among Students of Guilan University of Medical Sciences in Iran. Acta Medica Iranica 2009; 47: 473-8.
11. Kordmirza E, Azad H, Eskandari H. Normalization of Addiction Potential Scale for Spotting Individuals Exposed to Drug Abuse Among Students of Tehran Universities. Journal of Addiction Research 2002; 1(2). 47-80. [In Persian].
12. Zarani F. A comprehensive plan for substance abuse in Universities, The proposed set of programs to prevent drug use among university students across the country. 1st ed. Tehran: Shahid Behshti Jahad Daneshgah Press; 2006.
13. Sawdi H. Individual risk factors for adoles cents substance use. Drug and Alcohol dependence 1999; 55(3): 209-24.
14. Mohammadkhani SH. Structural model of substance use in adolescence at risk: The evaluation of life skills training effect on substance use mediator factors. [Unpublished Clinical Psychology Dissertation]. Tehran, Iran; University of Welfare and Rehabilitation Sciences: 2006. [In Persian].

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

15. Beyer JM, Toumbourou JW, Catalano RF, Arthur MW, Hawkins JD. A cross-national comparison of risk and protective factors for adolescents substance use: The United States and Australia. Journal of Adolescent Health 2004; 35 (1): 3-16.
16. Tucker JS, D'Amico E J, Wenzel SL, Golinelli D, Elliott MN, Williamson S. A prospective study of risk and protective factors for substance use among impoverished women living in temporary shelter setting in Los Angles County. Drug and Alcohol Dependence 2005; 81(4): 558- 69.
17. Forooeddin A, Sadrossadat SJ. A survey on relationship between self-concept of youngsters and their tendency toward addiction. Teb Va Tazkiyeh 2002; 46: 66-74. [In Persian].
18. Khushabi K, Moradi S, Habibi M. Risk and protective factors of drug abuse in high school students. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology 2012; 17(4): 313-23.
19. Akbari S, Sohrabi F, Poursharifi H, Taremian F, Peyravi H, & et al. The risky and preventing factors of substance use among University students. Journal of Applied Psycology Research 2010; 2: 43-60. [In Persian].
20. Scholte RHJ. Relative risks of adolescent and Yong adult alcohol use: The role of drinking fathers, mothers, siblings, and friend. Addictive Behavior 2007; 33: 1-14.
21. Kassel JD, Wardle M, Roberts JE. Adult attachment security and college student substance use. Addictive Behaviors 2007; 32: 1164-76.
22. Nokani M. Risk and protective factors in drug abuse. [MA Thesis]. Tehran, Iran:Tehran medical sciences university, psychiatry institute; 2002. [In Persian].
23. Taremian F. Predictive Factors of socio- psychological drug use in adolescents based on the theory group of friends. Unpublished Clinical Psychology Dissertation, University of Welfare and Rehabilitation Sciences; 2006. [In Persian].
24. Hittner JB, Swickert R. Sensation seeking and alcohol use: A meta -analytic review. Addictive Behaviors 2009; 31 (8): 1383-1401 .
25. White TL, Lott DC, With D. Personality and the subjective effects of acute amphetamine in health volunteers. Neuropsychopharmacology 2005; 31 (5): 1064-74.
26. Ghasemi N, Rabiei M, Haghayegh SA, Palahang H. The level of sensation seeking, coping strategies, and the degree of vulnerability to stress among addicts treated with methadone and healthy people. Journal of Research on Addiction 2011; 5(18): 7-20. [In Persian].
27. Magid V, McLean MG, Colder CR. Differentiating between sensation seeking and impulsivity through their relation with alochol use and problems. Addictive Behaviors 2007; 32: 2046-61.
28. Bancroft J, Janssen E, Strong D, Carnes L, et al. Sexual Risk-Taking in Gay Men: The Relevance of Sexual Arousability, Mood, and Sensation Seeking, Archives of Sexual Behavior 2003; 32:(6); 555 -72.
29. Knyazev GG. Behavioral activations as predictor of substance use: Mediating and moderating role of attitudes and social relationships. Drug and Alcohol Dependence 2004; 75(3): 309-21.
30. Ramezani V, Ahmadi-Tahour M, Kheradmand A. Substance use prevalence among students of Hamedan University. The 1st Congress for Addiction and Risky Behavior, Kharazmi University- Tehran, 1-8 May ;2013: 316-9. [In Persian].
31. Karbakhsh M., Salehian Zandi N. Acute opiate overdose in Tehran: The forgotten role of opium. Addictive Behaviors 2007; 32(9): 1835-42.
32. Mohammadi M. Investigation Factors affecting resiliency in individuals at risk for substance abuse. [Unpublished Clinical Psychology Dissertatio]. Tehran, Iran: University of Welfare and Rehabilitation Sciences; 2005. [In Persian].
33. Cook S, Moocher O, Michaud K, Yersin B. Acute opiate overdose: characteristics of 190 consecutive cases. Addiction 2004; 93: 1505-59.
34. Warner- smith M, Darke S, Lyn keg M, Hall W. Heroin overdose: causes and consequences. Addiction 2001; 96(8): 1113-25.
35. Newcomb MD. Identifying High- Risk Youth: prevalence and patterns of Adolescent Drug Abuse. In: Rahdert, E, czechowiez, De, editors. Adolescent Drug Abuse: clinical assessment and therapeutic Interventions. National Institate on Drug abuse. Monograph ; 156; 1995.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]

Prediction of tendency toward drug use based on protective and risk factors

Masumeh Behboudi [1], Mohsen Ahmadi Tahour Soltani [2]

Original Article

Abstract

Aim and Background: The purpose of present study was to prediction of tendency toward drug use based on Substance use risk and protective factors among university students.

Methods and Materials: The method of the study was to descriptive-correlational. Statistical population of study included all of Islamic Azad University students of Roudhen Branch from them 310 college students (165 male and 145 female) were selected by multi stage sampling methods and responded to Risk and protective factors questionnaire (Mohammadkhani,1385). Data were analyzed by correlation coefficient and regression statistical methods using SPSS.18.

Findings: Among protective factors self-concept and assertiveness have a negative correlation with tendency toward drug use ($p<0.01$) and among risk factors sensation seeking, attitude toward substance use, family conflicts, availability and social disorganization have a positive relation with attitude toward substance. The result of regression analysis showed that self-concept and attitude toward drug use could explain meaningful contribution of the attitude toward drug use variance. Also there is a significant difference between attitudes toward substance use in girls compared with boys.

Conclusions: The recent study emphasis on the role of interpersonal, interpersonal and social-environmental in this area. The results of present study can be used to develop a training package in the prevention of substance abuse.

Keywords: Tendency toward Substance Use, Risk Factors, Protective Factors, Substance Use

Citation: Behboudi M, Ahmadi Tahour Soltani M. **Prediction of tendency toward drug use based on protective and risk factors**. J Res Behave Sci 2015; 13(1): 89-99

Received: 14.09.2014 Accepted: 12.05.2015

1. Assistant Professor, Department of Counseling, Islamic Azad University, Roudhen Branch, Tehran, Iran
2. Assistant Professor, Department of Clinical Psychology, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran, (Corresponding Author) Email: Mahmadi_1362@yahoo.com

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1394.13.1.9.4]